

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії

Перекладацькі трансформації для перекладу модальних часток в'єтнамської мови (на матеріалі манга)

Кваліфікаційна робота
на здобуття ОС «Бакалавр»
здобувачки першого рівня вищої освіти
4 року навчання (денна форма)
Галузь знань 03 – Гуманітарні науки,
Спеціальність 035.061 Філологія (східні мови і літератури (переклад включно), перша – в'єтнамська),
ОПП «В'єтнамська мова і література та переклад, французька мова)
Гоменюк Марини Андріївни

Науковий керівник:
ас. Хоанг Туан Ву

Рецензент:
к.філол.н., доц. Мусійчук Вікторія
Анатоліївна

«Допущено до захисту»
Протокол засідання кафедри мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
Протокол № від

Завідувач кафедри _____ Н. Ісаєва

Київ – 2023

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Емоційний аналіз тексту.....	5
1.1. Визначення модальних слів та їх проблематика.....	5
1.2. Особливості вживання модальних слів.....	8
1.3. Класифікація емоцій.....	9
1.4. Визначення способів вираження емоцій.....	9
1.5. Роль ілюстрацій у коміксах.....	11
1.6. Особливості вираження емоцій у коміксах.....	12
1.7. Проблеми перекладу коміксів.....	13
Висновки до першого розділу.....	15
Розділ 2. Методи і техніки перекладу.....	17
2.1. Переклад та види перекладу.....	17
2.2. Техніки перекладу.....	18
2.3. Перекладацькі трансформації.....	20
2.4. Стратегії перекладу коміксів.....	22
Розділ 3. Переклад модальних часток.....	25
3.3. Переклад частки <i>so</i>	27
3.4. Переклад частки <i>đâu</i>	29
3.5. Переклад частки <i>đây</i>	30
3.6. Переклад частки <i>hà</i>	32
3.7. Переклад частки <i>mà</i>	33
3.8. Переклад частки <i>nhé</i>	34
3.9. Переклад частки <i>nhỉ</i>	35
3.10. Переклад частки <i>thôi</i>	37
3.11. Переклад частки <i>thật</i>	38
3.12. Переклад частки <i>rồi</i>	38
3.13. Переклад частки <i>vậy</i>	39
Висновки до третього розділу.....	42
Висновок	43
Список використаних джерел	45

Вступ

У сучасному перекладознавстві питання перекладу повнозначних слів уже досить досліджені, тоді як проблема перекладу неповнозначних слів ще досі залишається маловивченою. Вивчення в'єтнамських модальних часток дуже рідко ставало предметом дослідження перекладознавства, а робіт українською мовою на цю тему немає зовсім. При перекладі виникає проблема точного визначення функціональної семантики певного слова, а отже, правильного вибору його прямого чи варіантного відповідника, неправильне визначення якого може призвести до помилки перекладу.

Оскільки у в'єтнамській мові модальні слова відіграють важливу роль у різних видах комунікацій (усному та письмовому), вибір відповідника при перекладі стає важливим, і залежить від мети висловлювання та способу її досягнення. Слід зазначити, що переклад в'єтнамських модальних слів стає справжнім випробуванням для перекладача, оскільки українсько-в'єтнамського чи в'єтнамсько-українського словника поки що немає. Неправильне відтворення та вилучення вигуків із тексту може призвести до спотворення первісного задуму автора, а саме до недостатнього вияву та знебарвлення емоційного стану учасника діалогічного мовлення, ставлення автора до перебігу подій.

На нашу думку, для вивчення цих специфічних модальних часток найбільш вдалим твором буде комікс, невід'ємною частиною якого є саме вживання необхідних для нашого дослідження частин мови.

Актуальність нашої роботи зумовлена відсутністю системних досліджень перекладу цієї в'єтнамської частини мови на українську.

Об'єктом дослідження є в'єтнамські модальні частки в мангах «Long Thần Tướng tập» і «Vẻ đẹp đích thự» та їх переклади.

Предметом є аналіз перекладацьких рішень при відтворенні в'єтнамських модальних часток українською мовою.

Метою нашого дослідження є визначення способів трансформації в'єтнамських модальних часток на позначення емоцій під час перекладу та відтворення їх функціональної семантики у перекладі.

Завдання роботи полягає в тому, щоб:

1) Знайти та визначити модальні частки, які допомагають передати емоції в манзі.

2) Перекласти ці частки з в'єтнамської на українську мову та визначити їх трансформації при перекладі.

Дослідження матеріалу проводиться на основі комплексного використання різних **методів** і підходів: аналізу, синтезу, систематизації, узагальнення, лінгвістичного спостереження, контекстноситуативного (дискурсивного) та порівняльного аналізу.

За основний матеріал нашої роботи ми взяли історичну в'єтнамську мангу «Long thân tướng tập 1» та сучасну комедійну мангу «Vẻ đẹp đích thực», щоб зібрати та дослідити найактуальніші модальні частки у в'єтнамському вживанні сьогодні. Для вивчення було обрано комікси різних жанрів з ціллю дослідити всі аспекти вживання часток у різноманітних ситуаціях.

Розділ 1. Емоційний аналіз тексту.

1.1. Визначення модальних слів та їх проблематика

У нашій роботі ми хочемо дослідити мовні засоби в'єтнамської мови, які вживаються у мовленні для посилення емоційного відтінку ставлення мовця до ситуації.

Через складну семантичну структуру та багатозначність, мовознавці поки не дійшли до спільного концепції та класифікації цієї групи слів. Проблематика визначення належності слова до певної частини мови є однією з найбільших у в'єтнамській лінгвістиці. Тому різні науковці давали різні назви вище зазначеним мовним засобам залежно від власних поглядів та функції цих слів. Ле Ван Лі називає їх «phụ trợ cảm thán», тобто «окличними вигуками», Дай Суан Нінь - словами кінця речення (từ đệm cuối câu), Кім Тхан - інтонаційними словами (ngữ khí từ), Дінь Ван Дик – модальними словами (tình thái từ), а за визначенням Комісії соціальних наук В'єтнаму, це допоміжні словами (trợ từ). [23, с. 70]

У нашій роботі ми будемо дотримуватися визначення Дінь Ван Дика, та називати цю групу слів модальними словами. [12, с.3]

За словами відомого лінгвіста Палмера (1986), модальність - це семантична інформація речення, що виражає ставлення або думку мовця щодо того, що сказано в реченні. [30, с.14]

Хоанг Чонг Фіен (2008), один із відомих в'єтнамських лінгвістів, також визначив концепцію модальності. За його словами, модальність — це граматична категорія речення в її прихованій формі, вона присутня в усіх типах речень. Це свідчить про те, що речення мають актуальне значення, воно має ефект сповіщення чогось нового. Таким чином, слухач розуміє, яке ставлення до дійсності має оратор. [18, с.30]

У свою чергу Фам Хунг Вієт (2003) у своїй праці стверджує, що у висловлюванні, окрім змісту, що містить інформацію про подію є також компонент, який вказує на стосунок мовця до співрозмовника, змісту поданої інформації. Цей компонент називається модальним словом. [31, с. 29]

Багатозначність в'єтнамських модальних слів і відсутність еквівалентів у інших мовах є причинами обмежень, які мають підручники з граматики в'єтнамської мови. Зокрема, підручники в'єтнамської мови, які зроблені для іноземців, дуже сильно вплинули на цю особливість. Деякі автори підручників з вивчення мови майже вважали модальні слова абсолютно безглуздими елементами. Вони вважали, що присутність таких слів у висловлюваннях потрібна лише для того, щоб зробити речення легшими на слух, більш інтонаційним, лише фонетично значущим.

Ці автори зовсім знехтували поясненням значення модальних часток, стверджуючи, що воно не має нічого спільного із загальною семантичною структурою речення. Деякі інші автори, навпаки, визнавали модальні частки значущими елементами і намагалися пояснити деякі частки, але вони були дуже збентежені, не знаючи, як їх описати. Як наслідок, читачі часто стикаються в підручниках з мови, так це те, що майже всі модальні частки у в'єтнамській мові пояснюються узагальнено, нечітко використовуються для «підкреслення» або позначення «інтимності» мовця.

Сенс публічного спілкування тісно пов'язаний з коливаннями ситуацій спілкування. У різних ситуаціях, при різних відносинах, різних об'єктах спілкування вони мають різне значення. З базового семантичного ядра цей клас слів здатний виводити деякі нові значення в кожній конкретній ситуації спілкування в реальному житті. Тому часто можна побачити, що існує певна ситуація: та сама частка, але залежно від змісту супровідного речення та ситуації вживання вона має різні значення, передає різний зміст

повідомлення, навіть суперечливе. Наприклад, частка «hå» іноді вказує на близьку близькість між учасниками, але іноді це гнів.

Вживання цієї частини мови є одним з основних критерій для розпізнання розмовної мови від офіційної. Як зазначає Ле Тхі Ноай Зионг у своїй роботі, за відсутності модальних часток у неофіційному мовленні, мова звучить неприродньо і важко розкриває характеристику інформації, яку хочуть передати. Розташовуються вони напочатку речення або вкінці. За допомогою цих часток творяться питальні, окличні та спонукальні речення. Головною особливістю цієї групи слів є те, що вони відіграють дуже важливу роль у реалізації центральної мети висловлювання. Вони виражають різне ставлення й оцінку мовця до змісту висловлювання, до слухача і до дійсності... Тобто вони не мають «справжнього» значення... їхнє значення не є тим значенням, яке можна легко віднести до певної речі чи явища в реальному світі як значення іншої частини, яку часто називають «реальним словом». Іншими словами, модальні частки не мають функції ідентифікації, іменування та опису. [23, с.70]

Проблематика цієї частини мови полягає в тому, що у різноманітних варіаціях і ситуаціях складно з'ясувати, що є спільним, загальним, незмінним та відмінним у всіх ситуаціях вживання цих слів. Як зазначає Ле Тхі Хоай Зионг, значення модальних слів утворюються шляхом поєднання частки з цілою структурою та який сенс усієї ситуації спілкування, коли вона реалізується в реальному спілкуванні. [23, с.71]

Поза контекстом більшість модальних слів мають широкий діапазон емоційного забарвлення: від вираження негативних емоцій до позитивних, тому «тлумачення широкого значення можливе лише в найзагальніших формах і ніколи не може бути рівноправним і однаковим визначенням його конкретизований варіант у кожному окремому випадку функціонування цього слова» [19, с. 106]. Наприклад, вигук «Ô» може вживатися для

вираження фізичного болю, страждання, переляку, відчуття полегшення, для вираження застереження, попередження про щось небажане, неприємне, для вираження почуття жалю, досади, невдоволення, докору, захоплення, здивування, відрізнити, підкріплення будь-якого слова, виразу.

Хочемо зазначити, що така частина мова в українській мові відсутня. Це зумовлене тим, що в'єтнамська мова за типологією відноситься до ізолятивних мов, у той час як українська – флективна синтетична. Як зазначає М.П. Кочерган, для ізолятивних мов характерно те, що граматичні значення виражається за допомогою інших або службових слів, у той час, коли такі мови, які належать до флективних синтетичних, можуть виражати ці значення за допомогою додавання афіксів до слів. [5, с.321]

Основною метою застосування модальних часток мовцем є бажання передати власні суб'єктивні переживання у доступній для сприйняття іншими формі. Але потрібно зважати на те, що більшість цих слів в залежності від контексту чи міміки можуть набувати іншого, іноді навіть протилежного значення. Виходячи з цього, потрібно наголосити на важливості бути обізнаним у контексті.

1.2. Особливості вживання модальних слів

Зважаючи на те, що модальні слова належать до того розряду слів, які можуть вживатися лише у неофіційному мовленні, існують певні особливості вживання цих слів у мовленні.

По-перше, потрібно враховувати статус стосунків між мовцем і слухачем. Ця особливість відображає культурні особливості, соціальні норми, етичні кодекси та правила спілкування у в'єтнамському суспільстві. Отже, кожна особа, яка бере участь у спілкуванні, має враховувати свою позицію відносно співрозмовника та відповідно позицію співрозмовника. Мовець повинен визначити і правильно оцінити свій соціальний статус, вік і цільову

аудиторію. Нехтування одним з цих правил може призвести до непорозуміння. Наприклад, враховуючи культурні особливості та кодекси поведінки в'єтнамців, молодша людина з нижчою соціальною роллю не може задавати «порожні» запитання або відповідати на «короткі» запитання людям, які старші або мають вищу соціальну позицію, ніж вони. У виконанні цієї «місії» особлива роль належить частці «à».

Це найпоширеніший засіб, який використовується у висловлюваннях для виявлення поваги та ввічливості мовця до учасників діалогу.

1.3. Класифікація емоцій

Як було нами вище зазначено, модальні слова вживаються саме для передачі якогось настрою та емоцій. Тому ми вважаємо за потрібне також дослідити явище емоційної лексики, яку ми можемо застосувати для перекладу саме на українську мову. Та спершу, для кращого розуміння подальшого дослідження, з'ясуємо, які є емоцій та як їх можна класифікувати, оскільки ця класифікація дуже широка, тому й існує багато спірних моментів при її дослідженні та численні варіації.

Дослідники пропонували різні підходи до групування основних емоцій. У нашому дослідженні ми будемо дотримуватися класифікації емоцій, запропонованої Тернером (2000). Він визначив п'ять основних емоцій, а саме щастя, смуток, страх, гнів і здивування. Ця альтернатива є виправданою, враховуючи насичену різноманітність усіх можливих емоцій та їх неоднозначність через розмитість меж. Тому в нашій роботі ми схилиємося на схожість усіх даних емоцій до них, які є наявні у класифікації Тернера. Наприклад, слова, які виражають «агресію», «злість», «обурення» відносимо до однієї спільної групи – «гнів». [41, с. 345]

1.4. Визначення способів вираження емоцій

Емоційні слова зазвичай поділяють на дві групи: експресивні емоційні слова та описові емоційні слова [20, с. 177]. Виразні емоційні слова виражають емоції безпосередньо, тоді як описові емоційні слова є словами, які описують емоції. Є два способи вираження емоцій: явні та неявні. Явна емоція відноситься до інформації, пов'язаної з емоціями представлений емоційними ключовими словами, тоді як він передається за допомогою висновків або конотації замість емоційних ключових слів у неявній емоції. Неявні емоції можна передати за допомогою лексичних знаків (наприклад, прикметники, дієслова, прислівники та сполучники) і синтаксичні моделі.

Що стосується нашого випадку, модальні слова в'єтнамської мови є унікальним способом передавання емоцій, але самі слова без контексту не мають сенсу, але у цей же час, в українській мові ми маємо застосовувати інші варіанти, щоб замінити ці слова при перекладі.

Шварц-Фрізель (2015) стверджує, що текст може захоплювати лише частину емоцій, виражених людиною [35, с.166]. Навіть у лінгвістичних дослідженнях емоцій наголос приділяється інтонації та акценту на мовлені. Тому коли такі аспекти відсутні в тексті, є лише можливі два способи вираження емоцій.

Вони визначаються наступним чином:

1) **Емоційна лексика:** найпростіший спосіб виразити емоції за допомогою тексту – це використовувати слова з емоційної лексики, наприклад, любов, ненависть, добро тощо. Ці слова безпосередньо стосуються емоцій як символів та конкретно вказують на настрій, який хочуть передати цією фразою у тексті.

2) **Афективні елементи:** коли вираження емоцій не включають слова з емоційного словника, на допомогу приходять вставні слова, такі як «ой-ой», «ого», «дідько». Вони можуть бути корисними індикаторами емоцій.

Афективні елементи також можуть бути виражені словами, які вказують на дії в тексті. У цьому випадку часто використовуються дужки або зірочки як індикатор дії [35, с.167]. Проте у нашому випадку це не є актуальним, оскільки в коміксах таких прийомів не використовують.

Однак, незважаючи на це, при перекладі коміксів ми можемо застосувати ще і третій спосіб, який стосується лише цього формату – це ілюстрації. Потрібно зауважити, що саме вони несуть найбільше інформаційне навантаження у цьому літературному жанрі, тому ми маємо звертати увагу в першу чергу на зображення, щоб зрозуміти контекст, а вже потім на текст.

1.5. Роль ілюстрацій у коміксах

Через різноманітність комунікаційних технік, які використовуються в коміксах, реципієнт може сприймати вербальні та невербальні компоненти в процесі для формування повного повідомлення. Оскільки при сприйнятті повідомлення коміксу реципієнт використовує лише одне з п'яти органів чуття — зір, образність відіграє важливу роль у виконанні емоційно-естетичної функції.

Зображення такі ж функціональні, як і слова. Однією з основних функцій зображення – це інформативна функція. Вона полягає у можливості передавати точне повідомлення автора семантично ускладненого тексту лише у взаємодії з вербальною складовою тексту. У. Айснер справедливо зазначає, що текст часто є частиною зображення, передаючи настрій розмовляючого або служачи підтримкою повідомлення, що передається зображенням [15, с.127]. При цьому автори коміксів прагнуть уникати ситуацій, у яких текст копіює зображення і навпаки, і вибудовують гармонійні відносини тексту і зображення, що взаємодоповнюють.

Щодо інших функцій, то експресивна функція виявляється в образотворчій передачі емоційного стану героя і подальшому впливі на реципієнта. У коміксах завжди притаманна гіпербола при зображенні героїв. Наприклад, складені руки під підборіддям демонструють задумливість героя, різке зламування брів – гнів, розширені очі й рот – страх тощо.

Естетична функція зображення полягає в задоволенні естетичних потреб реципієнта шляхом зорового і чуттєвого сприйняття зображення.

Відповідно до тверджень французького лінгвіста Р. Барт, у семантиці зображення, так само як і в семантиці слова, можна виділити денотативні та конотативні значення. Згідно його дослідження, він зазначає, що візуальні додатки до тексту поділяються на два типи: зображення, які означають конкретні предмети, і зображення, що означають абстрактні поняття та ідеї. Інформацію першого типу Р. Барт називає денотативною, тобто буквальною, зрозумілою для реципієнта без спеціальних знань. Конотативною інформацією називається другий тип. Вважаючи те, що така інформація пов'язана з текстом інтуїтивними зв'язками, то ця інформація допускає безліч варіантів тлумачення, а її розуміння передбачає наявність у реципієнта різних знань, включаючи культурний код, соціальні зв'язки, національну специфіку тощо [8, с.235].

Говорячи про ілюстрації, варто згадати роботу Н. Бейлі (2013) «Вираження емоцій в мові та перекладі» у якій він вказує те, що на відміну від європейської культури, вирази обличчя та жести в Азії часто означають щось інше [7, с. 3]. До прикладу, не завжди посмішка буде означати те, що людині приємно, для людей далекого сходу це також спосіб приховати якісь негативні емоції. Тому при перекладі манг ілюстрації не лише можуть нам допомогти, але і збити з пантелику в певних випадках. Отже, під час роботи над нашою науковою працею ми маємо бути вдвічі уважніші, ніж просто при перекладі текстів.

1.6. Особливості вираження емоцій у коміксах

За десятиліття свого існування комікси розробили вербальні та невербальні способи візуалізації звуку, руху та емоцій.

Як і інформаційна складова коміксу, звукова у свою чергу також широко візуалізується за допомогою засобів фонографічної стилізації, що спостерігається в основному у вигуків і звуконаслідувань. Як правило, ці засоби застосовуються з метою відображення гучної мови та крику, а також можуть виступати провідним компонентом при відображенні будь-яких взаємовідносин і реакцій персонажів, і виявляються у кількісній та якісній зміні буквеного складу слова.

Перевага та особливість коміксу полягають у тому, що він значно спрощує та прискорює процес пізнання. Сприймаючи комікс в органічній єдності яскравих образів, текстової і звукової складової, читач формує глибше розуміння повідомлення автора.

1.7. Проблеми перекладу коміксів

Враховуючи те, що порівняно з іншими формами літературних текстів, таке явище як «комікс» виникло відносно недавно, то і доліджень у цьому напрямку на даний момент набагато менше. Проблематику перекладу таких жанрів у своїй праці досліджував австрійський науковець Клаус Кайндл. У його роботі було сказано, що до 1990-х років коміксам відводилася лише периферійна позиція у перекладознавстві, а лінгвістичні публікації щодо проблем перекладу коміксів базувалися лише на вузьких аспектах каламбурів, звуконаслідування та переклад власних назв [19, с.12].

Переклад коміксів часто сприймається як тип «обмеженого перекладу». Цей термін, спочатку застосований К. Тітфордом для перекладу субтитрів, часто використовується щодо перекладу коміксів, пісень, реклами та будь-якого типу аудіовізуального або мультимедійного перекладу [36, с. 57].

Незважаючи на те, що «обмежений переклад» звертає увагу на взаємозалежність слів та зображень у коміксі, основний акцент робиться на перекладі текстового компонента коміксу. Слова розглядаються як підпорядковані зображенням елементи, а додавання невербальних компонентів коміксу до перекладу залежить від обмежень для перекладу текстового матеріалу.

При публікації коміксу в перекладі автори змінюють не тільки вихідну мову тексту, але також вносять зміни на графічному рівні — від опущення деяких панелей і навіть сторінок до ретуші та перемальовування частини або цілого графічного компонента з метою дотримання культурних та етичних конвенцій. З цих причин переклад коміксу має на увазі колективне авторство, спільну роботу перекладача, редактора, коректора, художників. При перекладі коміксів слід враховувати культурне прив'язування невербальних знаків коміксу. Так, у західній культурі балони у формі хмаринки означають думки персонажа, а в азіатській культурі — текст, сказаний пошепки.

Висновки до першого розділу

У першому розділі нашого дослідження було з'ясовано визначення модальних часток в'єтнамської мови та їх функції в мовленні. Було здійснено висновок, що вони лише виражають оцінку, ставлення мовця до сказаного, до дійсності та до співрозмовника. Вживання модальних слів робить мову більш живою, що пояснює факт вживання цієї частини мови лише у неофіційному мовленні.

Модальні частки вживаються для передачі настрою та емоцій. Тому ми також дослідили класифікацію емоцій, яка поділяється на п'ять основних емоцій: щастя, смуток, страх, гнів і здивування.

З'ясували, що при перекладі модальних часток на матеріалі в'єтнамських коміксів, ми маємо звертати увагу не лише на текстовий матеріал, але й на ілюстраційний, оскільки він може містити в собі важливу для нас інформацію.

У вивченні модальних часток в'єтнамської мови є багато невирішених проблем. Основною проблемою перекладу їх на українську мову є те, що така частина мови є елементарно відсутня в українській.

Окрім того, виникає ряд труднощів при перекладі цих слів, які пов'язані з визначенням їх лексичного значення. Спершу перекладачу потрібно з'ясувати емоційний настрій контексту, що пов'язане з тим, що ця частина мови слугує для передачі суб'єктивних переживань доповідача для слухача у більш доступній для сприйняття формі. Проте варто зазначити, що одне слово може змінювати своє значення в залежності від багатьох факторів, до прикладу, вік співрозмовників чи статус.

Наступна проблема, з якою стикається перекладач, це пошук відповідного адекватного еквівалента, який би максимально точно відтворював емоційний фон і відповідав стилю оригіналу.

Варто зауважити, що наше дослідження ґрунтується на матеріалі в'єтнамського коміксу, що має свої особливості перекладу. У цьому випадку, окрім тексту, перекладачу також потрібно звертати увагу на ілюстрації, що в деяких випадках може завдати ще більше складнощів для перекладу, оскільки українська та в'єтнамська культури відчутно різняться не лише у способах висловлювання, а й зображення емоцій. Зауважимо, що також потрібно звертати увагу на інші елементи невербальних знаків коміксу, оскільки вони також відрізняються в залежності від культури.

Розділ 2. Методи і техніки перекладу

2.1. Переклад та види перекладу

Протягом останніх десятиліть швидкість розвитку перекладацьких машин, які займаються технічним перекладом зросла в рази, що змусило багатьох науковців та перекладачів замислитися у потребі людського перекладу. Але з частотністю вживання цих машин у на практиці, виникли все більше проблем та нюансів, які потребують залучання людських ресурсів [22, с.260]. Тому, як зазначають все більше професіональних дослідників, все більше іноземних джерел, що випускаються у світ кожного дня, потребують адекватного перекладу. Особливо це стосується художніх творів.

На початку цього розділу хочемо з'ясувати саме визначення слова «переклад». Варто вказати те, що переклад включає в себе не лише правильну передачу змісту інформації з мови оригіналу, але й передачу повідомлення та стилю мовлення. За словами Ларсона (1998), існує два основних типи перекладу: перший – це переклад на основі форми, який наслідує мову оригіналу та відомий як дослівний переклад, другий – переклад на основі значення, який включає в себе докладання всіх зусиль, щоб передавати значення тексту мови оригіналу в природних формах мови, на яку перекладають. [22, с.20]

Оскільки за основний матеріал нашого дослідження було обрано саме комікс, де в основному вживається саме розмовна та жива мова, ми маємо застосовувати саме другий тип перекладу. До того ж, існує ще два фактори, які заперечують можливість вживання технічного або дослівного перекладу нашого матеріалу дослідження на українську мову. Враховуючи те, що було

сказано в першому розділі нашої праці, першим фактором є те, що у в'єтнамській мові модальні слова можуть вживатися лише в неофіційному мовленні. Другий факт полягає у відсутності модальної частини мови як такої в українській мові, що також було вже згадано в першому розділі.

У цей час Дж. К. Кетфорд у своїй роботі зазначає, що переклад – це заміна текстового матеріалу однією мовою на еквівалент текстового матеріалу іншою мовою. Проте це не повне і не точне визначення, оскільки у цьому випадку ключовим словом є «еквівалент», що більше стосується саме еквівалентного, перекладу, який ще також називають адекватним. [11, с.20]

Однак деякі науковці зазначають, «еквівалентність» - це відповідність тексту перекладу тексту оригіналу. Щоб зберегти у перекладі основний сенс вихідного тексту перекладачеві іноді доводиться «жертвувати» еквівалентністю для досягнення адекватності. Іншими словами, адекватність обмежена відповідним умовам та завданням.

Отже, еквівалентний переклад – це такий переклад, який здійснюється на рівні, необхідному та достатньому для передачі постійного змісту за дотримання відповідних висловлювання, тобто нормативної мови, на яку перекладають. Ця проблема викликає потребу в висококваліфікованих перекладачів, які використовують при роботі з текстом різні трансформації, зокрема лексичні.

2.2. Техніки перекладу

У перекладознавстві існує багато досліджень технік перекладу для різних форматів текстів та для передавання різної інформації. Ми опрацювали кілька матеріалів для більш детального ознайомлення з цією темою. Спершу згадаємо визначені техніки Пітера Ньюмарка [26 с.271]. Він визначає такі:

1) Компенсація - це прийом, який використовується, коли втрата сенсу, звукового ефекту, метафори чи прагматичного ефекту в одній частині речення компенсується в іншій частині або в суміжному реченні.

2) виправлення - це виправлення орфографічних або граматичних помилок, якщо в тексті вихідної мови використано іноземну мову.

3) Функціональний еквівалент - це спосіб, мета якого полягає в тому, щоб знайти найближчий природний еквівалент до повідомлення вихідної мови, для нейтралізації або узагальнення слова вихідної мови.

4) Пропуск або повна зміна - це випущення з перекладу одного або кілька слів були, або значення слова чи речення вихідної мови було повністю змінено з тієї чи іншої причини.

5) Перефразування - це спосіб, у якому переклада пояснює визначення слова чи речення, використовуючи перефраз, намагаючись передати головну думку, висловлену в вихідному текст.

6) Частковий переклад - це техніка, у якій один або кілька аспектів значення мови оригіналу були пропущені.

7) Розпізнаний переклад - це техніка, коли вже існує офіційний або загальноприйнятий переклад слова чи фрази. Цей переклад може або не може відрізнятися від того, що ви б запропонували як перекладач, але його слід використовувати, щоб уникнути плутанини з іншими джерелами.

8) Перенесення - це техніка, коли ви берете слово вихідної мови та залишаєте його як є, створюючи запозичене слово.

Також хочемо згадати працю українську лінгвістkinю Оришечко, у якій він дослідив техніки перекладу такої службової частини мови як вигук. У ній він виділив наступні техніки:

- використання повного українського еквіваленту зі словника;
- формування нового контекстного відповідника;
- прийом наближення, тобто виділення українського вигуку, близького до вираження емоцій;
- упущення вигуку;
- заміна вигуку повнозначним українським словом, українським окличним словосполученням чи окличним реченням. [6, с. 392-995]

При дослідженні цієї роботи нами було виявлено те, що деякі з цих технік ми можемо застосувати і при перекладі в'єтнамських модальних слів на українську, оскільки вони, як і вигуки, несуть у своєму лексичному значенні певне емоційне забарвлення.

2.3. Перекладацькі трансформації

Термін «трансформація» є багатозначним і кожен з науковців роз'яснює його по-своєму. Деякі науковці вважають, що це просто вилучення певних слів з тексту оригіналу, схожої думки дотримуються інші дослідники, які вважають трансформації як певний тип відхилень від відповідників, які представлені у словнику. Проте існують ще інші лігвісти, які пропонують розрізняти лексичні, граматичні та лексико-граматичні трансформації. [5, с. 175]

Карабан зазначає, що перекладацькі трансформації – це різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу [1, с. 301].

У свою чергу український лінгвіст І.В. Корунець описує це явище як «великі та незначні зміни у структурній формі мовних одиниць, які здійснюються з метою досягнення правильності перекладу» [4, с.361]. Раніше на сторінках свого підручника він згадує, що лексичні трансформації мають контекстний характер і передбачають достовірну передачу вихідного повідомлення за допомогою лексичних одиниць, які мають різне словникове значення.

Виникнення такого явища як «перекладацькі трансформації» зумовлене тим, що у двох різних мовах немає однакових слів, лише їх значення можуть збігатися в конкретному контексті. Часто трапляється так, у словнику може бути відсутнє або ще не зареєстроване контекстне значення слова чи словосполучення, особливо це стосується мов з різних мовних сімей або не популярних, як от до прикладу, українська та в'єтнамська мови. У таких випадках лексичних трансформації неможливо уникнути.

Лексичні трансформації – це перетворення, у яких відбувається заміна окремих лексичних одиниць (слів або словосполучень) мови оригіналу лексичними одиницями мови перекладу, які не є їх словниковими еквівалентами, і, тобто, які мають інше значення, ніж передані ними при перекладі одиниці мови оригіналу. Трансформацій майже неможливо уникнути в процесі перекладу. Їх можуть використовувати з різних причин, проте основною метою є уникнення розбіжностей між мовою перекладу та мовою оригіналу.

Лексичні трансформації в контексті слів у теорії перекладу також називають заміною.

Різні науковці по-різному визначають типи трансформацій. Автори одного з посібників з основ перекладу поділяють трансформації на такі види: перекладацька транскрипція та транслітерація; кальки; лексико-семантичні заміни (конкретизація, узагальнення, модуляція).

Різні типи лексичних перетворень визначив у своїй роботі й українець І.М. Клименко [2, с. 85-89].

1. **Конкретизація** – це лексичне перетворення, у наслідок якого слово з більш ширшим семантичним значенням замінюється словом з вужчим семантичним значенням.

2. **Генералізація** - це лексичне перетворення, у наслідок якого слово з вужчим семантичним значенням замінюється словом з ширшим семантичним значенням

3. **Додавання слова** - це перетворення, яке полягає у додаванні слова або слів, які не були згадані у тексті оригіналу задля передачі повного сенсового значення.

4. **Вилучення слова** – це видаленн з тексту елементів задля уникнення порушення мовної норми мови перекладу.

5. **Заміна частини мови** - це перетворення використовується у тому випадку, якщо слово мови оригіналу перекладається як інша частина мова. Це може стосуватис будь-якої частини мови.

6. **Перестановка слів** - це лексична трансформація, при вживанні якої лексичні елементи міняються місцями.

7. **Модуляція** – це лексична заміна, за якої відбувається заміна слів або словосполучень, основна причина чого полягає в причиннонаслідкових зв'язках понять, що можуть взаємно замінюватися.

8. **Антонімічний переклад** - це трансформація, за якої значення слова або словосполучення в оригіналі замінюється на протилежне: позитивна – на негативну і навпаки.

9. **Експлікація (описовий метод)** – це трансформація, коли одне слово мови оригіналу замінюється кількома словами мови перекладу, які описують його значення мовою перекладу.

10. **Транскрипція та транслітерація** - це лексичні трансформації, які застосовуються лише у випадку присутності у тексті поняття, притаманного одній культурі, але його еквівалент відсутній у іншій.

2.4. Стратегії перекладу коміксів

Мовознавець Рота стверджує, що існує дві загальноприйняті стратегії для перекладу текстів коміксів – форенізація та локалізація. Форенізація чи автентичний переклад – це перекладацька стратегія, що забезпечує збереження елементів вихідної мови та форми оригінального твору, найчастіше на шкоду цільовій мові та культурі, з метою передачі національних культурних та мовних особливостей авторського тексту. При такому підході головною перекладацькою стратегією виступає матеріальне запозичення, що включає транскрипцію та транслітерацію. [34, с. 80]

Проте у нашому дослідженні ми будемо використовувати саме метод локалізації, оскільки ця стратегія «передбачає публікацію іноземного коміксу в локальному форматі, незважаючи на характеристики іноземного видання» і може «супроводжуватися багатьма змінами оригінального коміксу» [Rota 2008: 86]. Зважаючи на те, що було зазначено в пункті 1.1, що в українській мові немає такої частини, як модальні слова, ми не можемо застосувати стратегію форенізації до нашої роботи, тому що переклад цих слів неможливий.

Як зазначає Рота, форенізації характерна лише для тих країн, у яких популяризована культура читання коміксів та наявна аудиторія, яка здатна оцінити художню цінність оригінального коміксу [34, с.84].

Висновки до другої частини

У другому розділі нами було з'ясовано, що таке переклад та його види. Було зроблено висновок, що у практичній частині нашого дослідження ми маємо використовувати саме адекватний переклад через відсутність модальних слів як частини мови в українській мові та відповідно прямих еквівалентів.

У подальшому ході роботи було досліджено техніки перекладу та окремо виділено техніки перекладу для службових частин мови, які ми можемо застосувати для перекладу модальних часток в'єтнамської мови.

Для подальшої роботи, ми з'ясували, що нам неможливо уникнути лексичних трансформацій - заміни елементів мови оригіналу на нееквівалентні елементи мови перекладу задля кращої передачі смислового значення. Це пояснюється відсутністю в українській мові повних відповідників для модальних слів в'єтнамської мови.

Для перекладу коміксів існує дві стратегії - форенізація та локалізація. Оскільки в'єтнамська культура занадто відрізняється від української і є чимось зовсім невідомим для українців, при перекладі в'єтнамськомовних коміксів на українську мову ми можемо застосувати лише локалізацію. Це означає, що нам як перекладачам потрібно вносити певні зміни у текстовий матеріал задля того, щоб у доступному для читача форматі передати інформацію, яка може бути важко сприйнята українським читачем без пояснення.

Розділ 3. Переклад модальних часток

3.1. Переклад частки à.

Чан Чонг Зан у своїй праці про викладання в'єтнамських часток стверджує, що частка à розміщується в кінці запитання, задля того, щоб дізнатися більше інформації про щось, що було вже згадано. [38, с. 458]

A) Anh nghe thấy bọn họ nói gì thật à? - Ви справді чули, що вони сказали?

B) Chị không nhớ cái gì à? - Вона справді нічого не пам'ятає?

B) Cậu không cần đến hiệu thuốc thật à? - Тобі справді не потрібно до аптеки?

Ми використали частковий переклад у прикладах А і В, оскільки частка “à” вживається разом з іншим модальним словом “thật”, що означає “справді”, тому нами було вирішено так і перекласти цю частку, щоб не було емоційного перенавантаження. Тоді як у варіанті Б вже сама частка “à” передає більш зацікавлений характер, що в українській мові передається також вже згаданим нами словом “справді”.

Проте ця частка використовується не лише в питальних реченнях, але й у стверджувальних, у яких вона виражає стурбованість доповідача щодо чогось.

Г) *Hôm nay tớ chỉ kịp với tô son thôi. Đi với cậu mình thấy xấu xí quá à.* - Сьогодні я встигла лише нанести помаду. А зараз йду поряд з тобою і почувуюся таким страхом.

Д) *Mệt quá à...* - Я така втомлена.

У випадку речень г і д бачимо, що частка à вживається не сама, а з іншою часткою *quá*, тому їх разом можна перекласти як “такий”, оскільки це формування в українській мові часто вживається для передачі якихось внутрішніх хвилювань, типу “Я такий невдаха”, “Мені так важко” і т.п. Тому в цьому випадку, як і в кількох попередніх була застосована техніка часткового перекладу з генералізованим методом.

3.2. Переклад частки *chứ*.

У книзі Бінь Нго йдеться, що ця модальна частка використовується спікером для того, щоб отримати підтвердження від слухача, нагадуючи про що-небудь або підкреслюючи те, що щойно було сказано [9, с. 196]. Інший його колега, Бінь Ни Нго, додає, що це слово мовець вживає тоді, коли він впевнений, що твердження правдиве [10, с.174].

A) *Chắc chắn ít nhất sẽ có người thấy chị hấp dẫn chứ...* - Так, вона подобається кільком людям...

B) *Sao cậu ta lại cư xử khác biệt như thế chứ?!* - Чому він поводить ся так інакше?!

B) *Cậu không nhận ra tôi chứ gì?* - Він мене не впізнав, так?

Г) *Còn không thêm cảm ơn mình một câu chứ?* - Ти навіть не збираєшся мені подякувати, так?

Д) *Vậy ai nhắn những tin đó chứ?* - Так хто ж надіслав ті повідомлення?

E) *Trang điểm cho con trai vui phết đấy chứ!* - Так, чоловічий макіяж - це має бути щось цікаве!

Ми вирішили, що українським способом перекладу частки *chứ* буде слово “так”, яке ми можемо вживати у стверджувальних реченнях, як у реченнях А і Е задля того, щоб підкреслити і погодитися з тим, що було сказано. Крім того можемо застосувати цей спосіб у питальних реченнях також, як у варіанті В і Г. У розмовній українській ми часто вживаємо слово “так” у кінці питань, щоб почути підтвердження від нашого спірозмовника та на початку стверджувального речення, щоб погодитися з тим, що було сказано до цього. Тому в цих випадках був застосований метод як і перестановки слів, так і просто генералізації.

Але винятком є речення Б, де вже вжито питальне слово “*sao*”, яке заводить нас у глухий кут. Ми не змогли знайти варіант перекладу цього речення, оскільки це також було вжито у формі думок героїні, що не стосується твердження Бінь Нго щодо того, ця частка стосується слухача [9, с. 196]. Тому ми можемо зробити висновок, що якщо модальна частка *chứ* вживається разом з питальним словом, то ми маємо застосовувати метод

вилучення слова при перекладі задля того, щоб не зіпсувати значення речення.

3.3. Переклад частки *co*

Нгуєнг Дінь Хоа, вивчаючи частку *kia*, яка є відповідником до частки *co* в інших діалектах, крім північного, зазначає, що це модальне слово використовується при порівнянні чогось і вказує на надання переваги одному з варіантів. [28, с. 176]

Ле Тхі Хоай Зионг у своєму дослідженні зазначає, що вживання частки *co* прямо пов'язано з попереднім висловленням співрозмовника. Це пов'язано з тим, що мовець не повністю усвідомлює зміст попередньо сказаного через брак якоїсь інформації. Тому за допомогою цієї частки мовець ніби просить співрозмовника ще раз повторити сказане або надати додаткову інформацію. Тільки після цього розмова може бути продовжена [23, с.76]. Проте це стосується лише тих речень, які мають питальні слова.

Питання, які не містять питальних слів можуть означати те, що мовець чомусь не вірить, у такому випадку частка *co* вживається, щоб надати заперечувальний ефект реченню. [29, с.5]

Щодо стверджувальних речень, то частка використовується у тому випадку, якщо мовець хоче дорікнути чимось своєму співрозмовнику, висловити якусь претензію щодо того, що було сказано раніше.

Проте Нгуєн Тхі Тхуї Нгуєн зазначає, що зазвичай у стверджувальних реченнях частка вживається задля підкреслення того, що в щось складно повірити [29, с.10].

A) Nó còn đòi trả tiền thay tao co. – Та він навіть попросив заплатити за мене.

B) Tôi còn chẳng thấy cậu ta cười cơ. Chưa lần nào luôn á! – Та я навіть не бачила, як він усміхається. Ніколи!

B) Ai đánh ai cơ?! - ХТО кого побив?!

G) Không phải chỗ đây. Bên kia cơ. – Ні, не там. Та ось тут.

D) – Đừng nói với tôi là cậu đến để thi cuối kỳ nha? – Тільки не кажи, що ти прийшов на іспит.

– Gì cơ? – Що?

Працюючи над перекладом речень А, Б, ми помітили, що ці речення стосуються саме ствердження Нгуєн Тхі Тхуї Нгуєн, тому, до прикладу, у варіанті А, героїня хоче довести своїй подрузі те, що хлопець закоханий у неї [29, с.10]. За контекстом фраза Б була сказана під час обговорення ставлення одного персонажа до іншого, де мовець хоче спростувати те, що вона може подобатися хлопцю. Виходячи з вище сказаного, ми зробили висновок, що цю частку буде вдало перекласти, використавши метод додавання слів, і вжити у реченні фразу «Та...навіть», яка в українській мові часто використовується з метою заперечення чогось сказаного до цього, а також підкреслює важливість сказаного.

А от щодо випадку Г, де частка також використовується у стверджувальному реченні, ми не можемо застосувати ту ж саму методику, як у попередніх випадках, оскільки, судячи з ситуації, мовець роздратований, і він хоче передати своє невдоволення за допомогою цієї частки, функцію якої описано у роботі Ле Тхі Хоай Зионг [23, с.76]. Саме тому ми вирішили в українському варіанті додати слово «та», яке також часто передає невдоволення чимось, залежно від контексту.

Щодо варіанту Д, ми вирішили застосувати описовий метод трансформацій, оскільки ми не можемо підібрати одного слова для передання значення частки *cơ* у цьому реченні.

Проте знайти якийсь варіант для передавання значення частки *so* у випадку В нам не вдалося. Речення відображає те, що мовець хоче ніби попросити повторити інформації, тому що у неї складно повірити чи зрозуміти. У варіанті В ми обрали ту ж саму тактику, яку у своєму дослідженні згадує Нгуєн Тхі Тхуї Нгуєн, це виділення питального слово на письмі, що допомагає передати це відчуття здивування [29, с.10].

3.4. Переклад частки *đây*

Модальна частка *đây* в кінці речення використовується для підкреслення стривоженості або занепокоєння щодо чогось.

A) Sao mà thoát được bọn này đây? – І як їх оце позбутися?

У цьому прикладі ми бачимо, що мовець стурбована увагою своїх шанувальників, тому вона і використовує у своєму звертанні частку *đây*. Щоб передати ось ці її переживання, при перекладі ми додали слово «оце», яке в розмовній мові вживається у тих випадках, коли ситуація якась не задовольняє мовця і він хоче виразити свої негативні емоції.

В іншому випадку частка *đây* вживається, щоб підкреслити реальність і визначеність того, що щойно було згадано.

B) Xong giờ đây. - Вже закінчила.

B) Vâng, em ra ngay đây. – Так, я вже виходжу.

На наведених вище прикладах ми бачимо, що *đây* вживається задля того, щоб підкреслити те, що зараз вже відбувається. Тому ми вирішили, що вдалим варіантом перекладу частки у цьому значенні буде «вже».

Окрім вже наведених випадків вживання, Бінь Нго також зазначає, що частка може ще також відноситися до ідеї мовця або відчуття існування чи

присутності чогось без певних доказів. Тому це може бути перекладено як «У мене відчуття, що ...» або «Здається, що...».

Г) *Sắp chết đói đến nơi rồi đây.* – Таке відчуття, що зараз помру з голоду.

У реченні Г, мовець висловлює свої власні відчуття, які не мають чітких ґрунтовних доказів, що підходить до останнього твердження щодо вживання цієї частки, тому і був використаний описовий метод, і застосований варіант перекладу «Таке відчуття, що...».

3.5. Переклад частки *đây*

Як і більшість модальних часток у в'єтнамській мові, частка *đây* має не одне значення. Бінь Нго стверджує, що вживання даної частки у питанні робить його більш ввічливим і не має ніякого значення.

В той час Чан Чонг Зан дає кілька інших варіантів вживання цієї частки. Автор зазначає, що частка може просто вживатися у питанні стосовного того, що зараз відбувається [38, с. 463].

Розгляньмо ці твердження на прикладах.

A) *Ngây ra làm gì đây?* – Що ти там робиш?

B) *Này, hai đứa có ý gì với nhau không đây?* – Вибач, а хто ви один одному?

B) *Đã rửa mặt chưa đây?* - Ти вже вмилася?

Г) *Thật mà, cậu mà có body ngon như Su Jin lại chẳng muốn khoe suốt ngày đây?* - Серйозно, якщо у вас таке ж гарне тіло, як Су Джин, чому б вам не демонструвати його цілий день?

Здається, можна сказати, що всі ці 3 речення можуть стосуватися твердження Бінь Нго про те, що частка передає лише ввічливість питання. [9,

с.201] Але у даному випадку дуже важливий контекст. У реченні А та В персонаж звертається до меншого за себе, і в останньому варіанті навіть питання звучить більш зневажливо, оскільки сестра хоче висміяти свою молодшу сестру, дивуючись тому факту, що вона вже вмилася зранку. Тому ці два варіанти більше стосуються саме того, що питання просто стосується чогось в теперішньому часі. Теоретично, до прикладу, у реченні А могли б передати у частку *đây* українським словом типу «зараз», проте це буде не зовсім відповідати ситуації, в якій опинилися герої.

Щодо речення Г, то оскільки перед цим діалог йшов про саму Су Джин та її тіло, то це також просто стосується реальності, тобто того, про що йдеться в даний момент розмови. У цьому випадку, як і у випадку В ми не можемо застосувати ніякий відповідник, який би не спотворював зміст.

Зате у випадку з реченням Б можемо цілком погодитися, що *đây* вживається саме з ціллю зробити питання більш ввічливим. Знову ж таки, розглянемо ситуацію, в якій це було сказано: одна однокласниця цікавить у іншої щодо її стосунків з хлопцем. За змістом видно, що ці подружки в хороших стосунках, тому більш за все мовець не хоче, щоб її співрозмовниця подумала, що її питання занадто прямолінійне, тому можна зробити висновок, що заради цього вона і вжила частку *đây* наприкінці свого питання. Щоб передати цю ввічливість і в українському варіанті, ми додали слово «вибач», яке зробило це питання менш грубим.

Останнім з випадків застосування згідно з Чан Чонг Заном, є застосування *đây* при оцінюванні чогось [38, с. 463].

Д) *Hộp cơm hôm nọ mẹ cậu làm ngon thật đấy!* – Рис від твоєї мами був такий смачний!

Е) *Cậu trang điểm giỏi thật đấy.* – Твій макіяж такий чудовий.

Ж) *Wow, cô ấy đẹp thật đấy.* - Вау, вона така гарна.

Проаналізувавши речення Д, Е, Ж, ми дійшли висновку, що у такому випадку *đây* можна перекласти як «такий», що часто вживається в українській мові при аналізуванні чогось та оцінюванні. Тому, на нашу думку, з таким еквівалентом, речення звучать більш природньо та відповідають живій розмовній українській мові.

3.6. Переклад частки *hả*

У даному випадку при нашому дослідженні, ми можемо стверджувати, що більшість в'єтнамознавців дійшли одного висновку в цьому питанні. Чанг Фан (2022) у своїй роботі згадує, що такі дослідники як Томсон (1965), Нгуєн (1997) та Чан (2009) описують частку *hả* як частку, яка виражає здивування. [40, с.194]

A) *B... bọn họ làm cái gì thế kia?! Tóc hả?* – Що це вони там роблять!? Невже щось з волоссям!?

B) *Ai cho các cậu nghe lén hả?!* - Хто взагалі дозволив вам підслуховувати?!

B) *Giờ này ra đường làm gì hả?* - Що ти взагалі робиш на вулиці о цій годині?

G) *Chị mày nghe được là mày đang yêu con bé nào hả...* – Твоя сестра чула, що ти взагалі закоханий у якусь дитину...

D) *Máy thằng con buôn đó về rồi hả?* – Невже ці торговці повернулися?

E) *Cậu điên hả!!* – Та ти взагалі здурів!

У прикладах А та Д, щоб передати цей відтінок здивування, який додає частка *hả* у в'єтнамському варіанті, ми додали слово «невже». Проте у інших варіантах ми так сказати не можемо, оскільки варіанти Б і В мають питальні слова, з якими слово «невже» поєднати майже неможливо, а Г та Е

взагалі не питальні, а стверджувальні речення, у яких «невже» не вживається. У результаті цього, було вирішено в'єтнамську частку трансформувати у слово «взагалі», яке в українському мовленні також має відтінок здивування.

3.7. Переклад частки *mà*

Кілька науковців вважають, що дана частка використовується в усній мові, щоб виділити сказане як переконливий аргумент чи твердження.

У свою чергу Чан Чонг Зан стверджує, що частка має кілька значень: 1) акцентує увагу на тому, що вже відбулося і 2) пояснює причину, чому щось сталося або відбувається. [38, с. 465]

A) *Nhưng mà cả người cả mặt đều đẹp thế kia cơ mà.* - Але ж вона і гарна як зовні, так і всередині.

B) *Đã bảo tôi không thích mà!* - Я ж казала, що мені це не подобається!

B) *Ngoài đời cậu ấy xinh vậy cơ mà.* - Він же такий гарний у реальному житті.

G) *Bác sĩ bảo rằng không được uống mà.* - Лікар сказав же тобі не пити.

D) *Đây là anh chàng nổi tiếng ở quán cà phê mà..?* – Це ж той знаменитий хлопець з кав'ярні?

E) *Nhưng nhà này có mỗi nó xấu thật mà.* – Але ж цей будинок справді гидкий.

У всіх вищезазначених прикладах для надання також семантичного значення ми додали частку «ж», яка виділяє значення сказаного. До прикладу, у варіанті Г, частка *mà* вжита з метою того, щоб ще раз підкреслити важливість того, що сказав лікар, тому і в українському варіанті «же» ще раз акцентує увагу на сказаному. До того ж, хоч у реченнях А, Б, В, Е частка виконує іншу функцію, - вона дає пояснення чомусь, - ми все рівно також, як

і в реченні Г, можемо застосувати частку «ж», яка знову вдало передає значення оригінального тексту.

Щодо варіанту Д, то ми не можемо його віднести ні до того ж випадку, як у реченні Г, ні до випадку з рештою речень. Та не зважаючи на це, в цьому ж реченні ми також можемо використати «ж» у формі еквіваленту до частки *mà*. У цьому висловленні використання частки у мові оригіналу можна обґрунтувати тим, що мовець стверджує, він впевнений у тому, що бачить перед собою хлопця з кав'ярні. Що знову ж таки, в українській мові можна передати часткою «ж».

3.8. Переклад частки *nhé*

У підручниках з в'єтнамської мови йдеться, що метою вживання цієї частки мовцем є бажання привернути увагу слухача до себе або сказаного, та часто вживається при порадах. Або, як зазначає Бінь Нго, ця частка може мати протилежне значення, тобто, вживається тоді, коли доповідач очікує згоди від слухача [9, с.100]. Проте у всіх опрацьованих нами матеріалах, дослідники зійшлися у тому, що основною метою вживання цієї частки є передача дружнього відтінку, симпатії мовця до свого співрозмовника.

А) *Cho tôi một ly Frapuccino chocolate phủ nhiều kem nhé!* – Капучино, будь ласка, і чим більше вершків!

Б) *Ê này, lấy tao thêm ít lá mơ lông nhé!* – Гей, подайте листки, будь ласка!

Г) *Tối nay ăn cá kho nhé.* – Гей, сьогодні на вечерю буде тушкована риба.

Д) *Ló cái chân cậu đi nhé.* – Гей, покажи свої ноги.

Е) *Em chăm sóc bạn nhé.* – Подбай про нього, будь ласка.

У реченнях А, Б, Е нами було вирішено застосувати метод конкретизації та додати «будь ласка», оскільки ці речення висловлюють прохання, а в українському мовленні це лише єдиний спосіб відображення дружнього та ввічливого прохання. До прикладу, абсолютно логічно буде додати «будь ласка» у варіанті А, де персонаж просить додати більше вершків до кави.

Проте в решті варіантах (Г, Д) *nhé* вживається з метою саме привернення уваги, у зв'язку з чим ми не можемо застосувати той же спосіб перекладу, що і в попередніх реченнях. Саме тому було вирішено використати техніку функціонального перекладу, щоб передати даний сенс і передати даний сенс за допомогою вигуку «гей», який використовуємо, щоб звернути чиюсь увагу на нас.

3.9. Переклад частки *nhĩ*

Частка вживається наприкінці питальних або окличних речень у значенні заохочення співрозмовника погодитися з доповідачем. У цьому визначенні думки Бінь Нго і Чан Чонг Зан сходяться. [9, с.203.; 38, с.467] Проте останній додає, що крім цього, частка також іноді вживається, щоб іронізувати сказане або навпаки, показати доброзичливе ставлення мовця до слухача. Щоб правильно оприділити значення, нам потрібно більше контексту з ситуації.

A) Cậu ấy khoe như vậy có làm người ta ghét không nhỉ? - Вона так хизується, щоб люди її зненавиділи чи що?

B) Tôi nghiệp bọn trẻ con giờ bị nhồi sọ ghê nhỉ! – Бідних дітей зараз так навантажують!

B) Sao cứ như kiểu ah ta có ý tổ chức để tuần nào bọn mình cũng phải tham gia ấy nhỉ? - Чому це виглядає так, ніби ми навмисно організували це, щоб ходити сюди кожного тижня, га?

Г) *Sao nó lại xấu lạ như vậy được nhỉ?* - Чому це так дивно, га?

Д) *Ngoan cố ghê nhỉ?* - Так старається бути хорошою, що аж страшно, чи що?

У реченнях А, В, Г і Д мовець очікує, що слухач погодиться з ним. У варіантах В і Г ми додали частку «га», яка в українському варіанті також інколи вживається у цьому значенні.

Проте у прикладах А та Д *nhỉ* вживається разом з часткою *ghê*, яка виражає презирливі емоції. Тому в цих варіантах ми вважаємо доречним вкінці речення додати фразу «...чи що?», яку в українській мові можна часто почути з принизливим підтекстом, окрім того, що вона також може передавати і очікування мовця щодо того, що співрозмовник погодиться.

На відміну від інших варіантів, значення частки *nhỉ* у реченні Б ніяк не можна пояснити в українському перекладі, оскільки частка відображує просто дружнє ставлення до співрозмовника. Саме цю інформацію нам дає ситуація, в якій було сказано цю цитату, оскільки, як було вже казано вище, частка може мати також іронічне значення. Проте ця цитата була сказана, щоб підтримати співрозмовницю, яка є студенткою, і багато її часу забирає навчання. Це доброзичливе ставлення майже неможливо передати у письмовому вигляді в українській мові, лише за допомогою інтонації.

3.10. Переклад частки *thôi*

Чан Чонг Зан стверджує, що найчастіше частка вживається, щоб показати унікальність дії, її рідкісність. [38, с. 468] Окрім цього, інші підручники з граматики додають, що мовці також вживать *thôi* в наказових реченнях, коли хочуть попросити припинити робити щось і почати робити щось інше.

Дана частка має досить багато різноманітних значень. Наступним значенням, яким вона володіє – це відображення засмучення співрозмовника щодо того, що в даній ситуації більше не можна нічого вдіяти.

Проте одна з основних проблематик цієї частки полягає в тому, що при вживанні зі словом *chỉ, thôi* набуває вже граматичного, а не модального значення, що згадується не в одному підручнику в'єтнамської мови. Це поєднання має прямий відповідник в українській мові – «лише» або «тільки», що ви можете побачити в наступному прикладі під літерою А.

A) Hôm nay tớ chỉ kịp với tô son thôi. Đi với cậu mình thấy xấu xí quá à. - Сьогодні я встигла лише нанести помаду. Від того, що я їду з тобою, я почуваюся так потворно.

Розберемо інші варіанти вживання *thôi* в реченнях.

B) Chắc tớ phải mua về dùng dần thôi... - Гадаю, мені просто доведеться його купити та використовувати...

B) Xinh quá đi thôi!!! - Як же гарно! / Як гарно!

Г) Nhưng còn mỗi cái đó dùng tốt thôi. – Але кожен з них справді ж чудовий! / Але кожен з них справді чудовий!

У реченні Б частка була перекладена нами як «просто», щоб відобразити те, що в героя іншого виходу немає, крім того, щоб купити щось. У той же час частку *thôi* у варіантах В і Г ми можемо передати просто через частку «ж», яка підкреслить контекст сказаного. Але ми також можемо ствердити, що навіть якщо ми упустимо цю частку в реченнях В та Г, то це сенс не змінить ніяк, тому що через брак відповідників чи відсутність великої кількості часток, українська мова не така чутлива до таких лексичних змін.

3.11. Переклад частки *thật*

Вже згаданий нами науковець Бінь Нго ствержує, що частка *thật* розміщується в кінці висловлювання, щоб підкреслити той факт, що щось справді сталося і зазвичай це було несподівано [9, с. 203].

A) *Cậu trang điểm giỏi thật đấy.* – У тебе справді чудово виходить макіяж

B) *Hộp cơm hôm mẹ cậu làm ngon thật đấy!* – Рис від твоєї мами дійсно був такий смачний!

B) *Cậu với anh chàng ở quán cà phê hẹn hò thật á?*- Ти дійсно зустрічаєшся з хлопцем з кав'ярні?

G) *Đẹp áy xinh thật quá.* - Ти дійсно красуня!

D) *Con muốn làm chuyên gia trang điểm thật mà mẹ.* - Я дійсно хочу стати візажисткою, мамо.

У всіх наведених прикладах частка передає захоплення мовця щодо чогось, тому нами вона була замінена на українські варіанти «дійсно» та «справді», що дуже влучно відображає емоційний зміст оригіналу.

3.12. Переклад частки *giờ*

Це ще одне слово, граматчне і модальне значення якого складно розрізнити. Вона має граматичне значення, якщо *giờ* показує наголос на тому, про що йдеться у висловлюванні про дію, яка вже завершена, або про те, що вже зроблено як доконаний факт, і результат очевидний у момент мовлення. *Ời* в цьому випадку має значення «вже», Наприклад, як у реченні A.

A) *Mình ngủ bao lâu rồi...* - Скільки я вже сплю...

Проте окрім цього, *giờ* в кінці речення ще може вживатися з метою підтвердження факту.

B) Trông cậu ổn rồi đây! – Звичайно, ти виглядаєш просто прекрасно!

B) Sắp chết đói đến nơi rồi đây... - Скоро точно помру з голоду...

Г) Tôi sẽ đi cùng cậu rồi! – Звичайно, я піду з тобою!

Д) Chắc cậu ấy thích người khác rồi. - Йому точно подобається хтось інший.

Повертаючись до того, що вже було сказано вище, ми ще раз зазначимо, що у всіх варіантах речень (Б, В, Г, Д), частка вказує на погодження з чимось, тому нами було додані слова «звичайно» у випадках Б та Г. Що стосується речень В і Д, то там переконання якоїсь дії ми підкреслили за допомогою слова «точно».

Що стосується речення В, то наявність в цьому реченні слова «sắp», яке має значення «скоро» або «найближчим часом», вказує на те, що в даному реченні частку *rồi* ми не можемо перекласти як «вже», як це було у реченні А.

3.13. Переклад частки *vậ*

Деякі науковці, як от Чі К. Чан та Мін-Там Чан (2007) , вважають, що ця частка немає ніякого смислового значення. Вони вважає, що ця частка додається лише задля того, щоб надати більшого граматичного значення питанню. [39, с.9]

У одному з випадків, як зазначає Бін-Нго, *vậ* вживається в кінці висловлювання, щоб підкреслити, що мовець не хотів би робити цю дію, але він не має іншого вибору. [9, с.204]

В іншому випадку ця модальна частка використовується в запитанні, щоб запитати про факт, який відбувається в момент мовлення; запитати більше деталей про те, що сталося; або запитати про речі, які стосуються обговорення або спостерігаються в цій ситуації.

Чан Чонг Занг ще також додає, що *vậy* завжди вживається після питальних слів (*ai* (хто), *gì* (що), *saò* (чому), *nào* (який), *đâu* (де), щоб чітко підкреслити інтерес до події, яка зараз відбувається або вже сталася. [38, с. 469]

A) *Tôi này mẹ nấu món gì vậy ạ?* – Що це ти готуєш на вечерю?

B) *Có chuyện gì vậy nhỉ?* - Що це відбувається?

B) *Có định đến thư viện không vậy?* - Ідеш до бібліотеки?

Г) *Cậu đi đâu vậy?* – Куди це ти йдеш?

Д) *Sao em đến muộn vậy?* – Чому це ти прийшов так пізно?

При дослідженні цієї частки, ми дійшли висновку, що у таких реченнях як А, Б, Г, Д, у яких є питальні слова, після яких ми можемо додати слово «це», і в результаті отримаємо схоже до оригіналу за емоційним забарвленням речення. Такий варіант часто можна зустріти в розмовній мові, коли ми зацікавлені в чомусь і хочемо передати цю зацікавленість через питання.

Щодо речення В, то це той випадок, коли ми не може ніяк перекласти дану частку, оскільки в даній фразі *vậy* стосується саме того, що має відбутися зараз. Це нам вказує ситуація, в якій було сказано цю цитату: однокласники домовилися піти до бібліотеки, і персонаж запитує іншого чи йде він зараз, як вони і домовлялися. Щоб інформаційно не навантажувати речення, що не притаманно коміксам, ми просто опустили цю частку при перекладі.

Висновки до третього розділу

У результаті опрацювання даного розділу ми дійшли таких висновків:

- думки науковців щодо значення різних модальних часток зазвичай розбігаються, але що стосується більш часто вживаних слів, то тут можна знайти щось спільне;

- переклад модальних часток у в'єтнамській мові неможливий без контексту через багатозначність цих часток;
- одна модальна частка може мати кілька варіантів перекладу в українській мові залежно від ситуації, в якій вона вживається;
- при перекладі модальних часток ми можемо використовувати різні частини мови в українському перекладі;
- не всі частки можна перекласти без викривлення змісту оригіналу, тому в таких випадках ми можемо лише опустити їх;
- додавання трансформацій робить переклад більш природнішим для читача і ближчим до емоційного навантаження в оригіналі.

Висновок

У ході дослідження ми з'ясували, що модальні частки є унікальною складовою в'єтнамської мови. Через свою неоднозначність дуже складно визначити їх семантичне значення та функції в різних випадках, тому завжди потрібно звертати увагу на ситуацію, відносини між персонажами, на

ілюстрації, розділові знаки на письмі та на багато інших аспектів, які можуть бути ключовими у певній ситуації.

Окрім того, одна з проблем, з якою ми стикнулися – це розуміння того, яке значення дане слово має в реченні. Це пов'язано з тим, що такі частки, до прикладу, як *gôi* і *thôi* мають не лише модальне значення, але і граматичне.

В українській мові для передачі емоцій, своїх почуттів щодо ситуації чи співрозмовника при спілкуванні ми використовуємо інтонацію, в більшості випадків. Проте зважаючи на те, що в'єтнамська мова є тональною мовою, для вираження того ж, вони використовують спеціальні слова, тобто модальні частки.

Ці частки можуть бути застосовані лише у неформальній мові, тому що їх основна мета полягає у тому, щоб відобразити різні емоційні настрої мовця щодо ситуації або співрозмовника.

Через складнощі визначення механізмів використання цих часток, науковці не можуть дійти якогось спільного пояснення цим часткам, щодо їх застосування та перекладу. Як ми бачимо на прикладі нашого дослідження, кожен науковець може мати рацію. Під час роботи над перекладом часток нами було опрацьовано кілька матеріалів різних авторів, і ми на прикладах показали, що всі вони можуть бути праві у своїх ствердженнях.

Також у ході нашого дослідження ми опрацювали методи перекладу коміксів, і з'ясували, що при перекладі коміксів в'єтнамською мовою на українському, ми маємо застосовувати метод локалізації оскільки в'єтнамська культура занадто відрізняється від української і є чимось зовсім невідомим для українців. Це означає, що нам як перекладачам потрібно вносити певні зміни у текстовий матеріал задля того, щоб у доступному для читача форматі передати інформацію, яка може бути важко сприйнята українським читачем без пояснення.

Складнощі перекладу полягають у тому, що в українській мові не існує класу таких невизначених і неоднозначних слів, тому ми змушені застосовувати перекладацькі трансформації. Але, як ми вже зазначали вище, майже всі модальні частки мають кілька значень, які при перекладі ми не можемо передати якимось одним конкретним словом. У результаті одна частка у різних реченнях може перекладатися по-різному. В таких випадках ми застосовували трансформацію під назвою «заміна частини мови».

Різні частки часто можуть вживатися разом, і в таких випадках складно знайти відповідний варіант, тому нас доводилося застосовувати описовий метод.

Окрім того, через відсутність еквівалентів чи схожих за емоційним значенням слів, ми досить часто застосовували метод вилучення слова. Рідше були застосовані техніки перефразування або часткового перекладу.

Проте, ми зовсім не використовували методи транскрипції, оскільки культури дуже відрізняються і якісь унікальні поняття можуть призвести до незрозуміння читачами висловлення. Також в нашій ситуації метод додавання слова не може бути застосований, бо емоційне навантаження тексту переважає саме в оригіналі, а в українській мові є брак еквівалентів, і, як вже було сказано раніше, частіше нам доводилося саме вилучати слова з оригіналу при перекладі.

Список використаних джерел:

- 1) Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. ВЦ: Нова книга. Вінниця. 2004. С. 576
- 2) Клименко І. М. Лексичні трансформації при передачі англійської політичної термінології українською мовою / І. М. Клименко, І. С.

- Зоренко // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2012. № 8. С. 84-90. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/phst_2012_8_12
- 3) Коваль Т.Л., Експресиви як безпосередній засіб репрезентації експресивної функції мови. Актуальні проблеми слов'янської філології. 2011. №24, С. 468- 475
 - 4) Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Підручник. ВЦ: Нова Книга», Вінниця. 2003. С. 448
 - 5) Кочерган. М.П. Вступ до мовознавства. ВЦ «Академія». 2001. С. 368
 - 6) Оришечко Т. А. Переклад англійських вигуків українською мовою. Мовні і концептуальні картини світу. Київ, 2009.
 - 7) Bailey N. A. The expression of emotion in language and in translation: failures and successes in English translations. Conference: BT2013. 2013.
 - 8) Barthes R. Elements of Semiology. Publ.: Hill and Wang. 1964. P. 111
 - 9) Binh Ngo. Vietnamese: an essential grammar. Singapore. 2020. P. 302
 - 10) Binh Nhu Ngo. Elementary Vietnamese. Publ.: An imprint of Periplus Editions (HK) Ltd. 2015. P. 269
 - 11) Catford J. C. A Linguistic Theory of Translation: an Essay on Applied Linguistics. Oxford University Press. London. 1965
 - 12) Đinh Văn Đức. Ngữ pháp tiếng việt, từ loại. Hà nội. 1986.
 - 13) Đoàn Thiện Thuật. Ngữ âm tiếng Việt. Hà Nội: Nhà xuất bản Đại học Quốc gia Hà Nội. 2016
 - 14) Ekman E. Basic emotions. Publ.: Handbook of cognitions and emotions. University of California, USA. 1984. P. 45-58
 - 15) Eisner W. Comics & Sequential art. Publ.: Poorhouse press. Florida, USA. 1985. P. 164
 - 16) Gambier Y. Multimodality and Audiovisual Translation in Audiovisual Translation Scenarios. Conference Series. 2006. P. 1-8. URL: https://euroconferences.info/proceedings/2006_Proceedings/2006_Gambier_Yves.pdf

- 17) Goldsmith F. *The Readers' Advisory Guide to Graphic Novels*. Chicago: American Library Association. 2010. P. 37
- 18) Hoàng Trọng Phiến. *Ngữ Pháp Tiếng Việt-Câu*. NXB Đại Học Quốc Gia. 2008. Tr.392
- 19) Kaindl K. *Multimodality and translation*. *The Routledge Handbook of Translation*. Publ.: New York: the Taylor & Francis Group. New York 2013. P. 594
- 20) Kövecses Z. *Metaphor and emotion*. Budapest. 2000. P. 223
- 21) Keltner, D., Haidt, J. *Social functions of emotions*. *Emotions: Current issues and future directions*. Publ.: The Guilford Press. 2001. P. 192–213.
- 22) Larson M.L. *Meaning-based Translation: A Guide to Cross-language Equivalence*. University Press of America. 1998. P. 586
- 23) Lê Thị Hoài Dương. *Các đặc trưng ngữ nghĩa của tiểu từ tình thái cuối câu tiếng việt*. *Viện việt nam học và khoa học phát triển*. 2014. P. 69-81. URL: [https://repository.vnu.edu.vn/bitstream/vnu_123/11089/1/69_pdfsam_25nam_vnamhoc_theodinhhuong_liemnganh%20\(bong3\).pdf](https://repository.vnu.edu.vn/bitstream/vnu_123/11089/1/69_pdfsam_25nam_vnamhoc_theodinhhuong_liemnganh%20(bong3).pdf)
- 24) Le Huu Hoa Loc. *Translating Vietnamese Sentences Containing the Word Rồi into English Related to English Tenses*. *International Journal of TESOL & Education*. 2022. No. 3. P. 284-307
- 25) Molina, I. & Hurtado Albir, A. *Translation techniques revisited: a dynamic and functionalist approach*. *Meta*, 2002, 498–512. URL: <https://doi.org/10.7202/008033ar>
- 26) Newmark, Peter. *A Textbook of Translation*. New York: Prentice-Hall International. 1988.
- 27) Newmark, Peter. *About Translation*. Great Britain: Longdunn Press, Ltd. 1991.
- 28) Nguyen Đình-Hoa. *Vietnamese. Tieng Viet Khong Son Phan*. London. 1997. P. 289
- 29) Nguyen Thi Thuy Nguyen. *Formal analysis of the Vietnamese sentence-final particle cơ*. 2021.

- 30) Palmer F.R. Mood and modality. Cambridge. Cambridge university press. 1986. P. 243
- 31) Phạm Hùng Việt. Trợ Từ Trong Tiếng Việt Hiện Đại. NXB Khoa Học Xã Hội. 2003. Tr. 243
- 32) Phạm Thị Thu Thu. Ngữ nghĩa của một số tiểu từ tình thái cuối phát ngôn trong tiếng Quảng Nam. TP. Hồ Chí Minh. 2022. Tr. 124-132
- 33) Plutchik R. A general psychoevolutionary theory of emotion. Theories of Emotion. Elsevier. 1980. P. 3-33
- 34) Rota, V. Aspects of Adaptation. The Translation of Comics Formats. In Comics in Translation. Manchester: St. Jerome Publishing, 2008. P. 79-98
- 35) Schwarz-Friesel M. Language and emotion. Emotion in Language. 2015. P. 157-174
- 36) Titford. C. Subtitling: Constrained Translation. Lebenda Sprachen. 1982. P.113.
- 37) Thompson I. A Vietnamese grammar. Seattle and London: university of Washington press. 1965
- 38) Trần Trọng Giảng. Cách giảng dạy trợ từ cuối câu trong tiếng Việt teaching final particles in Vietnamese language. The journal of Kanda university of international studies. 2018, C. 455-470. URL: <Http://id.nii.ac.jp/1092/00001491/>
- 39) Tri C. Tran, Minh-Tam Tran. Chào bạn!: an introduction to Vietnamese. 2007. P. 283
- 40) Trang Phan, Michal Starke. Yes-no questions and the Vietnamese clause structure. JSEALS. Hawai. 2022. No. 9. P. 192-211. URL: <https://evols.library.manoa.hawaii.edu/server/api/core/bitstreams/61ec98aa-1bcf-43fe-bd59-1ca9cf3829ec/content#page=201>
- 41) Turner, J. H. The Sociology of Emotions: Basic Theoretical Arguments. Emotion Review. 2004. P. 340–354
- 42) Titford. C. Subtitling: Constrained Translation. Lebenda Sprachen. 1982. P.113.

- 43) Trần Trọng Giảng. Cách giảng dạy trợ từ cuối câu trong tiếng Việt teaching final particles in Vietnamese language. The journal of Kanda university of international studies. 2018, C. 455-470. URL: [Http://id.nii.ac.jp/1092/00001491/](http://id.nii.ac.jp/1092/00001491/)
- 44) Thành Phong, Khánh Dương. Long thần tướng tập 1. 2018.
- 45) Yaong Yi. Vẻ đẹp đích thực. 2018

